

CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN VIỆC HÌNH THÀNH KHẢ NĂNG ĐỌC CỦA TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI

VŨ THỊ HƯƠNG GIANG*

Ngày nhận bài: 16/11/2016; ngày sửa chữa: 17/11/2016; ngày duyệt đăng: 21/11/2016.

Abstract: Forming reading ability for children aged 5 to 6 is necessary to help them adapt learning activities when entering the first grade. Many researches say that teaching some skills before children know how to read will help both left and right hemispheres of children develop. This is also an important rule for intellectual development of children as well as their confidence when entering the grade 1. In this article, author points out factor affecting formation of reading ability of children aged 5 to 6 with aim to prepare necessary skills for their readiness to enter grade 1.

Keywords: Factors, affect, reading ability, preschoolers.

1. Có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng tới việc đọc của trẻ, trong đó yếu tố cá nhân trẻ có quan hệ trực tiếp và chặt chẽ với việc hình thành khả năng đọc của trẻ. Ngoài ra, các yếu tố khách quan khác như: cách tổ chức hướng dẫn của giáo viên (GV) đối với trẻ trong quá trình cho trẻ làm quen với việc đọc, mối quan hệ của bạn bè trong nhóm lớp trong quá trình chơi, môi trường giáo dục (GD), điều kiện kinh tế và cách chăm sóc - GD của gia đình, cộng đồng xã hội cũng tác động đến khả năng đọc của trẻ. Việc xác định được các yếu tố ảnh hưởng đến khả năng đọc của trẻ sẽ giúp các nhà tâm lý có định hướng tác động GD phù hợp với trẻ.

2. Các yếu tố ảnh hưởng đến sự hình thành khả năng đọc của trẻ mẫu giáo (TMG) 5-6 tuổi

2.1. Cá nhân trẻ. Các nhà khoa học đã nghiên cứu và chỉ ra những quy luật chung của sự phát triển qua từng độ tuổi của đời người. GV cần hiểu biết về những quy luật chung đó nhằm đào tạo nhân cách trẻ, để trẻ trở thành một thành viên của xã hội, có khả năng nhận thức thế giới và biết ứng xử với mọi người. Tuy vậy, mỗi đứa trẻ là một thế giới riêng biệt, phát triển theo con đường riêng về thể chất, hoàn cảnh phát triển, đặc biệt là mối quan hệ giữa trẻ với thế giới bên ngoài. Một đứa trẻ có sức khoẻ tốt sẽ biểu hiện cảm xúc khác với đứa trẻ ốm đau, hay trẻ có bệnh về tâm lý, nhận thức, vận động và khuyết tật... Những yếu tố cụ thể sau sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến khả năng đọc của trẻ:

- **Khí chất:** Trẻ thuộc loại khí chất mạnh mẽ thường có biểu hiện rõ nét khi tham gia hoạt động đọc như: thường tranh luận to hoặc đọc to các câu chuyện theo nội dung tranh hoặc đọc theo khả năng trí nhớ của mình. Trẻ dạng khí chất mạnh thường biểu hiện ngay lập tức và thể hiện sự phấn khích nhanh hơn, mức độ lớn hơn những đứa trẻ khác. Trên thực tế, có

trẻ rất nhanh nhẹn, linh hoạt và cởi mở; ngược lại, có trẻ lại rất ít nói và sống nội tâm, có trẻ rất giàu cảm xúc khi xem tranh và đọc những hình ảnh trong tranh nhưng có những trẻ ít thể hiện cảm xúc của mình khi đọc và rất thờ ơ với sách, truyện tranh nên người lớn thông qua hoạt động quan sát sẽ biết được trẻ có hứng thú, có thích việc đọc sách hay không.

- **Tính cách:** TMG 5-6 tuổi thường có tính xung động trong hành vi, tức là trẻ hành động ngay lập tức dưới tác động của kích thích (bên trong và bên ngoài) mà nhiều khi không kịp cân nhắc và suy nghĩ. Hành động của trẻ mang tính bột phát vì khả năng tự điều chỉnh hành vi còn rất hạn chế, khó khăn khi kiềm chế nhu cầu nào đó của bản thân và muốn được đáp ứng tất cả các nhu cầu ngay lập tức. Trẻ thường bộc lộ ngay những cảm xúc của mình: giận dữ, khóc lóc, hay đang khóc lại cười ngay được và còn có thể reo lên sung sướng, hay òa khóc nức nở về nhân vật khi nhân vật trẻ yêu thích gặp may mắn hạnh phúc; ngược lại, trẻ sẽ tỏ ra hả hê sung sướng khi nhân vật độc ác bị trừng trị thích đáng.

- **Ngôn ngữ:** Vốn từ vựng của TMG 5-6 tuổi phong phú, cách thể hiện ngôn ngữ cũng khác so với các lứa tuổi khác. Khả năng diễn đạt lưu loát, mạch lạc và bộc lộ những ý tưởng của bản thân rất rõ ràng. Trẻ dễ dàng trải nghiệm những cảm xúc của mình về câu chuyện cho người khác, bằng cách thể hiện chúng diễn cảm, thậm chí đóng lại vai nhân vật cho người khác nghe và xem. Trong khi đó, một số trẻ ngôn ngữ phát triển chậm hơn, vốn từ nghèo nàn trẻ sẽ thiếu mạnh dạn và tự tin trong giao tiếp và hạn chế trong biểu hiện cảm xúc của mình khi đọc truyện (không biết cách diễn đạt lại câu chuyện cho người khác nghe).

* Trường Đại học Hải Phòng

- **Nhận thức:** Khả năng nhận thức của mỗi trẻ không giống nhau: có trẻ nhận thức nhanh, có khả năng nắm bắt vấn đề một cách nhanh chóng; ngược lại, có trẻ nhận thức chậm hơn. Vì thế, có trẻ khi nghe cô đọc truyện ngay lập tức nhớ được toàn bộ nội dung diễn biến của câu chuyện và thể hiện lại; trong khi đó, một số trẻ khác sẽ cảm thấy khó khăn hơn, thiếu mạnh dạn, tự tin và thụ động trong việc thể hiện lại tác phẩm. Những trẻ có nhận thức tốt sẽ giúp cho quá trình đọc của trẻ thuận lợi vì biết cách liên kết giữa hình ảnh và chữ viết trong các câu chuyện.

- **Sức khỏe, thể lực:** Những trẻ khỏe mạnh, thể lực tốt sẽ rất tập trung chú ý và có hứng thú trong mọi hoạt động ở trường và gia đình. Trẻ có thể ngồi học tập trung và có nhiều cảm xúc hứng thú khi tham gia vào việc đọc; bởi hoạt động đọc đòi hỏi bản thân trẻ phải thật sự hứng thú và thoải mái, do vậy, khi trẻ khỏe mạnh, hoạt động đọc mới đạt hiệu quả. Ví dụ, một đứa trẻ bị suy dinh dưỡng thì khó có thể học tốt được. Cũng như vậy, khi trẻ không khỏe mạnh thì mọi vận động và sự hứng thú của trẻ không xuất hiện và việc đọc của trẻ cũng trở thành áp lực và mệt mỏi, trẻ dễ chán nản và bỏ cuộc.

2.2. Gia đình. Gia đình là tế bào của xã hội, là yếu tố có tác động mạnh mẽ nhất đến trẻ. Điều kiện kinh tế, sự chăm sóc sức khỏe, chế độ nuôi dưỡng, nền văn hóa của gia đình đều là những yếu tố có ảnh hưởng rất lớn đến sự phát triển tâm lí cũng như những biểu hiện cảm xúc của trẻ.

Gia đình là một tập thể nhỏ, trong đó mọi người đều quan tâm đến nhau, đều chú ý đến những nhu cầu, hứng thú của nhau. Không khí tươi vui, lành mạnh trong gia đình là một điều kiện thuận lợi cho sự phát triển của trẻ, là một nhân tố GD quan trọng, có tính chất quyết định sự hình thành và phát triển nhân cách, tâm lí của trẻ.

Sự ảnh hưởng của yếu tố gia đình đối với khả năng đọc của trẻ được phân thành 2 loại: 1) Sự ảnh hưởng tích cực của gia đình khi thường xuyên có sự giao lưu, trao đổi giữa bố - mẹ, bố mẹ - con cái tạo nên sự kích thích phát triển ngôn ngữ. Từ đó hình thành trong tư duy trẻ thái độ coi trọng ngôn ngữ - "nguyên liệu" nuôi dưỡng thói quen đọc sách của trẻ; 2) Kiểu gia đình ít có sự trao đổi, giao lưu bằng ngôn ngữ giữa trẻ nhỏ và người lớn. Kiểu gia đình này thường ít nói, không giao tiếp nhiều với nhau, ngôn ngữ, đơn điệu, nghèo nàn, tẻ nhạt, thiếu chuẩn mực. Tất cả những điều này tác động không nhỏ tới trẻ và trẻ thường học theo rất nhanh. Các khảo sát thực tế cho thấy ở những gia đình này trẻ thường "đầu tư" thời gian vào việc chơi game, lướt mạng, xem tivi nhiều hơn là đọc sách.

Do vậy, trong môi trường gia đình, văn hóa gia đình có ảnh hưởng khá lớn tới việc trẻ có tích cực tham gia vào việc đọc và hứng thú, có thói quen đọc hay không?

2.3. GV và bạn bè. Trường mầm non là cơ sở GD trẻ một cách có định hướng của xã hội. Nhà trường là nơi cung cấp cho trẻ những kiến thức, kĩ năng toàn diện để phát triển nhân cách. Ở trường mầm non, GD hướng vào sự phát triển của trẻ, lấy trẻ em làm trung tâm, quan tâm tới nhu cầu và hứng thú của trẻ, hướng dẫn, dạy dỗ trẻ phù hợp với khoa học GD, dựa trên sự phát triển của từng trẻ.

- **GV:** Trong trường, trẻ được tiếp xúc với GV có trình độ chuyên môn, nghiệp vụ và tâm huyết với nghề, yêu thương trẻ như con em mình. Do đó, GV mầm non luôn phải giữ vai trò chủ đạo, chủ động trong việc tạo ra môi trường GD, tạo điều kiện cho trẻ được hoạt động, kích thích những năng lực cá nhân, những biểu hiện cảm xúc phù hợp với các tình huống, hoàn cảnh diễn ra trong các hoạt động GD của nhà trường. Hơn nữa, phần lớn thời gian trẻ sống và hoạt động vui chơi, học tập và tham gia các hoạt động khác là ở trường mầm non. Ở đây, trẻ không chỉ có mối quan hệ với GV mà còn với các bạn cùng độ tuổi, cùng lớp... Trong các mối quan hệ đó, trẻ không những tham gia mà còn học được các hành vi ứng xử của cô giáo và các bạn. Cách ứng xử của cô với bạn và với chính bản thân đứa trẻ sẽ giúp cho trẻ học tập, bắt chước để có được những kinh nghiệm trong giao tiếp, trong cách ứng xử. GV cũng chính là người đưa sẽ giúp trẻ hình thành khả năng đọc qua các hoạt động trong trường mầm non, trong giờ *Làm quen tác phẩm văn học*, trong các hoạt động *Góc thư viện*, *Hoạt động chiều*... Từ nhận thức đúng đắn về việc sử dụng truyện tranh sẽ hình thành cho trẻ khả năng đọc cho trẻ, GV sẽ tìm ra những bước thực hiện có tính hiệu quả và vận dụng những biện pháp dạy học phù hợp với TMG.

- **Nhóm bạn bè:** Trong các hoạt động, đặc biệt là hoạt động chơi trong Góc thư viện, trẻ được trải nghiệm, khám phá các hoạt động cùng các bạn, biết phối hợp cùng nhau trong hoạt động góc thư viện, biết chia sẻ và cùng bộc lộ những cảm xúc rất chân thực khi đóng vai một nhân vật trong câu chuyện, cùng nhau đọc và xem những bức tranh. TMG "học mà chơi, chơi mà học". Thông qua việc cùng đọc truyện tranh, trẻ sẽ bộc lộ những cảm xúc chân thực, tự nhiên như vui, buồn, giận dữ, sợ hãi, lo âu, yêu thương.

3. Hình thành khả năng đọc cho trẻ 5-6 tuổi là một trong nhiệm vụ cần thiết giúp trẻ có cơ hội học tập tốt hơn khi bước vào lớp Một. Các nghiên cứu đều chỉ ra rằng, trước khi trẻ biết đọc, cần chuẩn bị

(Xem tiếp trang 163)

đến như thế?”, thì GV trả lời bằng việc đưa ra những dữ kiện để HS QS. Cụ thể là với câu trả lời: “Chí Phèo đáng giận mà đáng thương bởi lẽ quá khứ của Chí Phèo là hai mảng sáng tối tạo nên tiền đề của bi kịch. Chí Phèo bị dồn vào bước đường cùng, bị tước đoạt quyền làm người, bị đẩy vào bế tắc khi hẳn muốn sống đời lương thiện nhưng không ai cho hẳn lương thiện. Tiếng thét của con quỷ dữ “ai cho tao lương thiện” là âm vang của lương tri đã được đánh thức của khát vọng sống, khát khao được sống đời lương thiện”. Từ ví dụ trên cho thấy rằng, HĐQS nếu chỉ hiểu là nhìn thấy là một sự hiểu vô cùng lệch lạc. QS ở đây cũng chính là sự kiểm soát một cách khách quan và công bằng cuộc hành trình đi đến sự hiểu của người đọc VB. Cùng với việc chủ động tiếp nhận VB của người học, GV phải lưu tâm đến họ, theo dõi và điều chỉnh, kể cả việc tra vấn để khám phá đối tượng. Nếu đối tượng QS của GV - là HS - bị bỏ quên trong quá trình ĐHVB, kết quả của ĐH sẽ trở nên vô ích bởi VB không phải là đích cuối của quá trình ĐH mà quan trọng nhất chính là những gì họ tiếp nhận được đã chuyển hóa thành năng lực thực tiễn, đáp ứng nhu cầu phát triển của cá nhân và cộng đồng trong đời sống hiện tại.

HĐQS mang lại hiệu quả trong sự tương tác giữa

chủ thể của hoạt động dạy (GV) và chủ thể của hoạt động học (HS). Trong xu thế đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục ở nước ta hiện nay, dạy học hướng đến mục tiêu phát triển năng lực của HS, GV cần phải “nhập vai” hiệu quả, thấu hiểu HS để hướng dẫn, hỗ trợ tích cực cho hoạt động học tập. “...Người thầy phải cùng trẻ em bước vào mặt sau của chiếc gương, bước vào chiếc lăng trụ của sự tưởng tượng, nhìn mọi sự bằng con mắt của trẻ em với mọi hạn chế bắt nguồn từ kinh nghiệm riêng của chúng; thế nhưng, bởi người thầy tất yếu phải bước ra khỏi chiếc gương đó, vì thế mà người thầy còn phải đủ khả năng khôi phục lại cách nhìn theo quan điểm của người lớn để cung cấp cho trẻ em những mốc tri thức và phương tiện của phương pháp” [3; tr 12]. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Phạm Viết Vượng (1997). *Phương pháp luận nghiên cứu khoa học*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [2] John Dewey (2014). *Cách ta nghĩ* (Vũ Đức Anh dịch, tái bản lần thứ nhất). NXB Tri thức.
- [3] John Dewey (2010). *Dân chủ và giáo dục* (Phạm Anh Tuấn dịch). NXB Tri thức.
- [4] George Berkeley (2014). *Một nghiên cứu về các nguyên tắc nhận thức của con người*. NXB Tri thức.
- [5] Nguyễn Viết Chữ (2006). *Phương pháp dạy học tác phẩm văn chương (theo thể loại)*. NXB Đại học Sư phạm.

Các yếu tố ảnh hưởng đến việc...

(Tiếp theo trang 155)

cho trẻ các kĩ năng cần thiết cũng như có rất nhiều yếu tố tác động ảnh hưởng trực tiếp tới việc đọc của trẻ. Các nhà GD, GV mầm non cũng như phụ huynh sẽ chú ý và quan tâm đầy đủ hơn tới việc hình thành khả năng đọc cho TMG lớn, giúp trẻ bước vào lớp Một có đủ tiềm lực học tốt các môn học và tự tin hơn ở lớp đầu tiểu học. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Phan Thị Lan Anh (2009). *Sử dụng trò chơi nhằm phát triển khả năng tiền đọc - viết cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non*. Luận án tiến sĩ Giáo dục học.
- [2] Glenn Doman, Janet Doman (Mai Hương dịch, 2006). *Dạy trẻ biết đọc sớm*. NXB Lao động - Xã hội.
- [3] Editor - Mary Eming Young (200). *From Early Child Development to Human Development*. The World Bank Washington, D.C.
- [4] Đinh Hồng Thái (2013). *Một số kiến bản về hình thành khả năng đọc tuổi mầm non*. Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt, tháng 7.
- [5] Kimura Kyuichi (2012). *Thiên tài và giáo dục sớm*. NXB Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh.

Phát huy tính tích cực nhận thức...

(Tiếp theo trang 158)

BĐTD là một công cụ ghi chú hiệu quả, giúp SV có thể thay đổi phong cách học và tư duy trong học tập. Với SV tại các trường cao đẳng sư phạm, đây còn là một công cụ tích cực để đa dạng hóa cho bài giảng và giúp SV có cái nhìn khái quát, tổng thể và sâu sắc về kiến thức khi được học dưới các BĐTD. Để áp dụng BĐTD trong giảng dạy, GV cần hiểu rõ về BĐTD, những lưu ý khi sử dụng BĐTD để áp dụng linh hoạt vào từng nội dung bài học cho phù hợp và hiệu quả. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Lăng Bình (2010). *Một số phương pháp và kĩ thuật dạy học tích cực*. NXB Đại học Sư phạm.
- [2] Trần Đình Châu - Đặng Thị Thu Thủy (2011). *Dạy tốt - học tốt các môn học bằng bản đồ tư duy*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [3] Thái Duy Tuyên (2008). *Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới*. NXB Giáo dục.
- [4] Tony Buzan (2008). *Sơ đồ tư duy*. NXB Tổng hợp.
- [5] Tony Buzan (2008). *Lập bản đồ tư duy*. NXB Lao động - Xã hội.